

ORIGINAL RESEARCH PAPER

The Basics, Conditions, and Effects of Alimony after Divorce with a Psychological Study

Leila Javanmard¹, Ehsan Rahmati², Mahdiyeh Mostafapoor^{3*}

Received:

15 Apr 2024

Revised:

25 May 2024

Accepted:

08 Jun 2024

Available Online:

21 Jun 2024

Keywords:

Maintenance,
Divorce,
Revocable Divorce,
Psychology.

Abstract

Background and Aim: The family is the most important social institution that plays a very important role in the growth and progress of the individual and society. Although Islam attaches great importance to the formation of a family and strives to preserve it, if it is not possible for the couple to continue living together, the dissolution of the marriage is necessary in Islam. One of the types of dissolution of the marriage contract is divorce. Divorce in jurisprudence and law is divided into two types: revocable divorce and irrevocable divorce. Revocable divorce has rules and regulations that Islam has specified and does not allow any rights of the parties to the contract, both men and women, in financial and non-financial matters, to be lost with this separation.

Materials and Methods: The research method in this research is descriptive-analytical.

Ethical Considerations: All ethical principles have been observed in the writing stages of this research.

Findings and Conclusion: The rights and obligations of the couple do not end after a revocable divorce. One of the rules and regulations of revocable divorce is the possibility of the man returning to his wife, and the wife must stay with the couple and the conditions for the man to return are provided. This type of divorce brings different rights for the couple, and the couple may not be aware of their rights for various reasons, and their lack of awareness may result in the loss of their rights. In Islamic law, the husband is responsible for the maintenance of the wife. Therefore, in this research, we will study psychology to examine the principles and examples of spousal maintenance during divorce.

1* Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Humanity, University of Lorestan, Khorramabad, Iran.

2 M.A of Private Law, Judge in Judiciary, Khoramabad, Iran.

3 M.A Student of Private Law, Faculty of Humanity, University of Lorestan, Khoramabad, Iran.

(Corresponding Author) Email: mahdiyehmostafapoor210@gmail.com

Please Cite This Article As: Javanmard, L; Rahmati, E & Mostafapoor, M (2024). "The Basics, Conditions, and Effects of Alimony after Divorce with a Psychological Study". *Interdisciplinary Legal Research*, 5(2): 43-52.

مبانی، شرایط و آثار نفقه زن پس از طلاق با مطالعه روان‌شناختی

لیلا جوانمرد^{۱*}، احسان رحمتی^۲، مهدیه مصطفی‌پور^۳

۱. استادیار، گروه حقوق، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

۲. کارشناس ارشد حقوق خصوصی، رییس شعبه سوم دادگاه عمومی حقوقی شهرستان خرم‌آباد، ایران.

۳. دانشجوی ارشد رشته حقوق خصوصی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: mahdiyehmostafapoor210@gmail.com

دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۷ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۵ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱

چکیده

زمینه و هدف: خانواده مهمترین نهاد اجتماعی است که نقش بسیار مهمی در رشد و ترقی فرد و جامعه دارد. اگرچه اسلام برای تشکیل خانواده اهمیت زیادی قائل است و در حفظ آن می‌کوشد، اما در صورت عدم امکان ادامه زندگی مشترک برای زوجین، انحلال نکاح در اسلام ضروری است. یکی از انواع انحلال عقد نکاح طلاق است. طلاق در فقه و حقوق بر دو قسم تقسیم می‌شود: طلاق رجعی و طلاق بائن. طلاق رجعی دارای احکام و مقرراتی است که اسلام به آن تصریح کرده است و اجازه نمی‌دهد با این جدایی هیچ حقوقی از طرفین عقد اعم از زن و مرد در امور مالی و غیر مالی از بین برود.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق در این پژوهش توصیفی - تحلیلی و کتابخانه‌ای است.

ملاحظات اخلاقی: کلیه اصول اخلاقی حاکم در پژوهش، در نگارش این مقاله رعایت شده است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: حقوق و تکالیف زوجین پس از طلاق رجعی تمام نمی‌شود. یکی از قوانین و مقررات طلاق رجعی امکان رجوع مرد به زوجه است و زوجه باید نزد زوج بماند و شرایط رجوع مرد فراهم شود. این نوع طلاق برای زوجین حقوق متفاوتی به همراه دارد و ممکن است زوجین به دلایل مختلف از حقوق خود آگاه نباشند و عدم آگاهی آنان موجب تضییع حقوق آنان شود. در شرع اسلام، نفقه زن بر عهده شوهر است.

کلمات کلیدی: نفقه، طلاق، طلاق رجعی، روان‌شناسی.

مقدمه

۱- بیان موضوع

با وجود اهمیت بالای دوام و استواری خانواده در شریعت اسلام و تأکید بر حفظ آن، جدایی و طلاق به عنوان آخرین راه حل در مواردی که چاره‌های دیگر نمی‌ماند مورد توجه قرار گرفته است. هرچند که آیات و روایات طلاق را ناپسند و زشت می‌دانند، اما در شرایطی که ادامه زندگی مشترک به ضرر اعضای خانواده و حتی جامعه باشد، طلاق به عنوان راه نجات مطرح می‌شود. با وجود این، اسلام برای این جدایی نیز قوانین و ضوابط خاصی تعیین کرده است تا حقوق مالی و غیرمالی طرفین محفوظ بماند. حقوق و وظایف زوجین پس از طلاق نیز پایان نمی‌پذیرد. از جمله مسائل مالی بین زن و شوهر پس از طلاق می‌توان به نفقه زن اشاره کرد. در زمینه امور غیر مالی نیز مسائلی چون عده، رجوع و حضانت مورد توجه است. بنابراین، نیاز است که حقوق متقابل زن و شوهر و همچنین حقوق آنها در برابر فرزندان پس از انحلال عقد نکاح به صورت دقیق و مستند بررسی شود. این امر می‌تواند به ارائه راهکارهای مناسب در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، حقوقی، و روانی کمک کند و به پیشرفت و تعالی فردی و اجتماعی ما یاری رساند. با توجه به عدم وجود تحقیقات پیشین در این زمینه و ماهیت تطبیقی موضوع، این مسأله دارای جنبه نوآورانه و اهمیت ویژه‌ای است.

۲- مفاهیم

۱-۲- نفقه

نفقه یکی از اصطلاحات حقوقی است که به معنای تأمین هزینه‌های زندگی زن می‌باشد. این هزینه‌ها شامل خانه، اثاثیه، غذا، لباس، دارو و درمان است. طبق قانون مدنی ایران، نفقه از زمان عقد دائم بر عهده شوهر می‌باشد و میزان آن براساس شؤونات خانوادگی زن، عرف و عادات‌های محل سکونت و وضعیت مالی شوهر تعیین می‌شود.

زن در صورتی مستحق دریافت نفقه است که بدون دلیل از انجام وظایف زناشویی خودداری نکند. در صورت عدم پرداخت نفقه توسط شوهر، زن می‌تواند از طریق حقوقی و کیفری نسبت به احقاق حق خود اقدام نماید.

طبق ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی، در عقد دائم نفقه زن به عهده شوهر است و در ماده ۱۱۱۳ آمده است که در عقد انقطاع زن حق نفقه ندارد مگر اینکه شرط شده یا عقد مبنی بر آن جاری شده باشد. زنی که در ایام عده طلاق رجعی به سر می‌برد در حکم زوجه است و طلاق رجعی موجب انحلال قطعی نکاح نمی‌شود بلکه تا زمان انقضای عده، حقوق و وظایف زوجین رعایت می‌شود. بنابراین، زوج می‌تواند در این مدت رجوع کند و نکاح به حالت اولیه بازمی‌گردد. بر اساس دیدگاه فقها، مدت عده رجعی در امتداد زوجیت است و احکام خاصی بر آن بار می‌شود که یکی از این احکام، الزام شوهر به پرداخت نفقه به زن است. در صورتی که زن حامله باشد یا نباشد، تفاوتی نمی‌کند، مگر اینکه در حال نشوز (سرپیچی از وظایف زناشویی) زن را طلاق داده باشد. در این مدت، همان‌طور که زن ناشزه حق نفقه ندارد، زن ناشزه مطلقه که در عده رجعی به سر می‌برد نیز حق نفقه ندارد. اگر زن از نشوز و عصیان دست بردارد، مستحق دریافت نفقه خواهد بود.

۲-۲- طلاق رجعی

مطابق ماده ۱۱۴۹ قانون مدنی رجوع یک عمل حقوقی یک‌جانبه است که یا به لفظ یا به عملی که دلالت بر رجوع دارد، صورت می‌گیرد. طلاق رجعی رابطه نکاح را منحل نمی‌کند، زیرا زوال این رابطه به دو عامل بستگی دارد: یکی طلاق و دیگری انقضای عده. بنابراین، با رجوع در ایام عده، همان رابطه نکاح به حالت سابق بازمی‌گردد. (لنگرودی، ۱۳۹۹: ۲۱۲) طلاق رجعی یکی از انواع انحلال نکاح و بخشی از تقسیمات طلاق است. بر اساس ماده ۱۱۴۳ قانون مدنی، طلاق به دو دسته رجعی و بائن تقسیم می‌شود. ماده ۱۱۴۸ قانون مدنی ایران تصریح می‌کند: در طلاق رجعی، شوهر در مدت عده حق رجوع دارد. این به این معناست که در طول مدت عده، شوهر می‌تواند رجوع کند و رابطه زوجیت را حفظ نماید. (صفایی، ۱۳۹۹: ۸۹) به نظر می‌رسد اصل بر رجعی بودن طلاق است، مگر در مواردی که قانون مدنی به عنوان طلاق بائن مشخص کرده است. بنابراین، در شرایطی که شوهر زن را طلاق می‌دهد یا در طلاق خلع و مبارات که زن به مابذل رجوع می‌کند، طلاق رجعی خواهد بود.

۳- روش تحقیق

این پژوهش از زمره پژوهش‌های نظری محسوب می‌شود و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و داده‌های اسنادی، به‌صورت تحلیلی توصیفی نگارش شده است.

بحث و نظر

۱- مبانی نفقه زن در ایام طلاق رجعی

در عقد نکاح دائم تأمین نیازهای اساسی زوجه طبق شرع و عرف و قانون بر عهده همسر وی می‌باشد. در یک خانواده، مرد مسؤول پرداخت نفقه زوجه می‌باشد. مواردی از قانون اساسی و سایر قوانین و مقررات بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی و عرف بنانهاده شده و به‌تدریج با گذشت زمان، راه تحول و تکامل را پیش گرفته است. برای نمونه اصل ۴۳ قانون اساسی، تأمین نیازهای اساسی و امکانات لازم جهت تشکیل خانواده برای همه را یکی از ضوابط استواری جمهوری اسلامی است. طبق ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی همین که نکاح به‌طور صحیح واقع شد، رابطه زوجیت بین طرفین ایجاد و حقوق و تکالیف زوجین در مقابل همدیگر برقرار می‌شود. از جمله حقوقی که با انعقاد عقد نکاح دائم زن به دست می‌آورد حق دریافت نفقه از همسرش می‌باشد. طبق ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی، عقد دائم، نفقه و مهریه زن بر عهده شوهر است.

در این خصوص قانون مدنی در ماده ۱۱۴۹ مقرر می‌دارد رجوع در طلاق با هر لفظ یا فعل حاصل می‌شود مشروط بر اینکه با قصد رجوع سازگار باشد. طبق این ماده رجوع در طلاق رجعی نیاز به لفظ خاص یا عقد نکاح مجدد ندارد و حتی با فعل امکان‌پذیر است. مسأله قابل بحث این می‌باشد که آیا شوهر در طلاق رجعی می‌تواند حق رجوع خود را ساقط کند یا نه؟ در فقه، این مسأله تحت عنوان حق یا حکم بودن رجوع مطرح شده که مورد اختلاف است. برخی از فقها معتقدند رجوع یک حق است و شوهر می‌تواند آن را ساقط کند یا صلح نماید. در مقابل، برخی دیگر معتقدند که رجوع یک حکم و غیرقابل اسقاط است. در حقوق جدید نیز این مسأله مورد بحث و اختلاف است. (کاتوزیان، ۱۳۹۸: ۳۰۹) نظری که قوی‌تر و با اصول حقوقی سازگارتر به نظر می‌رسد، غیرقابل اسقاط بودن رجوع است، زیرا اولاً رجوع یک حق و امتیاز فردی به نفع شوهر نیست بلکه اختیاری است که در راستای مصلحت خانواده و بقای آن به شوهر داده شده است. دوما رجوع در طلاق رجعی یک قاعده امری است که طبق مصلحت اجتماعی مقرر شده و اراده شوهر نمی‌تواند آن را ساقط کند. توافق برخلاف این قاعده هم فاقد اعتبار است. بنابراین، کلمه حق که در ماده ۱۱۴۸ قانون مدنی به کار رفته، به معنای حق و امتیاز فردی نیست بلکه به معنای اختیار است. (محقق داماد، ۱۳۹۸: ۴۴۰)

۲-۳- عده

مطابق ماده ۱۱۵۰ قانون مدنی ایران، عده به مدت زمانی اطلاق می‌شود که طی آن زنی که عقد نکاح او منحل شده است، نمی‌تواند ازدواج کند. برخی از حقوق زوجین پس از طلاق در مدت عده واقع می‌شود وعده دارای اقسامی است که عبارتند از عده در نکاح دائم ۹۰ روز و در نکاح موقت یک ماه و ۱۵ روز تعیین شده است. در صورت باردار بودن زن، عده تا زمان وضع حمل ادامه دارد. در طلاق توافقی نیز زن موظف به نگه داشتن عده است. در طلاق خلع و مبارات، دادگاه رأی می‌دهد و در طلاق بائن عده وجود ندارد.

نفقه زن در دوران عده طلاق بائن که رابطه زوجیت خاتمه می‌یابد، زن دیگر حق نفقه پس از طلاق را نخواهد داشت. اما در صورتی که طلاق از نوع رجعی باشد، در طول مدت عده طلاق رجعی، که برابر است با سه طهر پس از عادت ماهیانه، مرد مکلف است که به زن نفقه بپردازد. ماده ۱۱۰۹ قانون مدنی مفادی را در این زمینه بیان می‌کند که مطابق آن نفقه مطلقه رجعیه در زمان عده بر عهده شوهر است؛ مگر این که طلاق در حال نشوز واقع شده باشد. بنابر این ماده، زنی که ایام عده طلاق رجعی است، می‌تواند از همسر خود مطالبه نفقه کند. البته، دریافت نفقه در دوران عده طلاق رجعی شرایطی دارد و آن هم این است که طلاق در حال نشوز زن، یعنی عدم تمکین زن از شوهر، واقع نشده باشد.

اثبات گردد. اگر طلاق در حالت نشوز اتفاق نیافتاده باشد، مرد وظیفه پرداخت نفقه را دارد. از آنجایی که در عده طلاق رجعی، زن در حکم زوجه است، برخی احکام زوجیت بر طرفین برقرار است:

- زن در دوران عده طلاق رجعی حق ازدواج با هیچ مردی را ندارد.

- مرد در دوران عده طلاق رجعی نمی‌تواند با خواهر زن ازدواج کند و برای ازدواج با برادرزاده یا خواهرزاده او باید از زن اجازه بگیرد.

- ازدواج مجدد مرد در زمان عده طلاق رجعی نیازمند کسب اجازه از دادگاه است.

- در صورت وقوع رابطه نامشروع توسط زن یا مرد، این رابطه در حکم زنا محصنه خواهد بود.

- رابطه نامشروع بین زن و مرد دیگر باعث حرمت ابدی میان آن دو خواهد شد، زیرا زن همانند زن شوهردار است.

- خواستگاری صریح و ضمنی از زن در این ایام توسط مرد دیگر شرعاً حرام است، ولی در صورت ازدواج پس از ایام عده، ازدواجشان صحیح خواهد بود.

- اگر در میان مدت عده مرد فوت کند، زن باید با احتساب مدت زمان سپری شده، عده وفات نگه دارد. (موسوی بجنوردی، ۱۳۹۸: ۲۱۰)

۱-۲- از منظر روان‌شناسی

از نظر روان‌شناسی، برخی از زن و شوهرها به دلیل مشکلات عاطفی، از زندگی افسرده شده و رغبتی برای ادامه آن ندارند. این مشکلات باعث سرد شدن رفتار بین آنها می‌شود و آرامش لازم در کنار یکدیگر را از دست می‌دهند. یکی از اثرات روان‌شناسی طلاق، بروز اختلالات خواب مانند پرخوابی، بی‌خوابی و کم‌خوابی است. در طلاق رجعی، زن و مرد به دلیل افزایش سردی روابط، برای روزهای خوب با هم بودنشان دلتنگی و بی‌قراری می‌کنند که می‌تواند همراه با آشفتگی باشد. این موضوع موجب افزایش اضطراب و

زیرا اگر طلاق به دلیل نشوز یا عدم تمکین زن رخ داده باشد، از آن جهت که پرداخت نفقه در مقابل تمکین زن است، حق دریافت نفقه در ایام عده نیز منتفی خواهد بود. به علاوه، پرداخت نفقه به زن، در صورتی که زن تمکین کرده باشد، مانند دینی است که به عهده مرد قرار گرفته است. بنابراین، حتی اگر زن و شوهر قصد داشته باشند از هم طلاق بگیرند و مرد در گذشته نفقه زن را در صورتی که زن تمکین کرده بوده است را نپرداخته باشد، زن می‌تواند نفقه ایام گذشته خود را از شوهر مطالبه کند. (لطفی، ۱۳۹۹: ۲۱۰)

در صورتی که زن هنگام طلاق باردار باشد، مرد موظف است تا پایان بارداری و وضع حمل همسر سابق خود، به او نفقه پرداخت کند. این به این معناست که مرد باید هزینه‌های مربوط به مسکن، لباس، خوراک، هزینه‌های درمانی و بهداشتی و سایر نیازهای زن در طول دوران بارداری را تأمین کند. با این حال پس از زایمان، مرد دیگر موظف به پرداخت نفقه به زن نیست. به عبارت دیگر، پس از زایمان زن، تکلیف پرداخت نفقه به زن بر عهده مرد نمی‌باشد. اما، مرد همچنان موظف است به فرزند خود نفقه بپردازد و تعدیل نفقه در این مورد رخ خواهد داد. (امامی، ۱۳۹۹: ۲۹۸)

قانونگذار، در ایام عده رجعی، آثار نکاح و وظایف زوجین را مفروض اعلام نموده است، لذا نفقه مطلقه‌ی رجعی در زمان عده بر عهده شوهر است مگر این که طلاق در حال نشوز واقع شده باشد لیکن اگر عده از جهت فسخ نکاح یا طلاق بائن باشد زن حق نفقه ندارد مگر در صورت حمل از شوهر خود که در این صورت تا زمان وضع حمل حق نفقه خواهد داشت. در طلاق رجعی، به دلیل ماهیت خاص آن، نفقه زن، در زمان عده، بر عهده شوهر است، البته در صورت عدم رعایت وظایف زوجیت (تمکین)، زوجه، از نفقه محروم خواهد شد. (حاجی‌ده‌آبادی، ۱۳۹۹: ۷۶)

۱-۱- عدم امکان ازدواج زن

در دوران عده، زن نمی‌تواند با شخص دیگری ازدواج کند و اگر چنین ازدواجی صورت گیرد، باطل است. همچنین نفقه زن در این مدت بر عهده شوهر است، مگر اینکه نشوز زن

استرس، افسردگی و بی‌انگیزگی در میان زن و شوهرها می‌شود. (باستانی، ۱۳۹۸: ۶)

زنان و مردان در مواجهه با جدایی به شیوه‌های مختلفی عکس‌العمل نشان می‌دهند و افکار و احساسات مختلفی را تجربه می‌کنند. به‌طور کلی زنان بعد از جدایی هیجان‌ناک احساسات ناخوشایند بیشتر و شدیدتری را تجربه می‌کنند اما نسبت به مردها راحت‌تر می‌توانند احساسات‌شان را بروز دهند. اما برای اینکه بتوانند با جدایی کنار بیایند ضروری است نسبت به احساسات و افکارشان شناخت دقیق‌تری پیدا کنند و شیوه‌های صحیح ابراز آن را یاد بگیرند، چون خیلی از اوقات بدلیل اینکه شیوه نادرستی برای بروز احساسات‌شان انتخاب می‌کنند و تکانشی عمل می‌کنند به شدت آسیب می‌بینند و خسارات جبران‌ناپذیری به زندگی‌شان وارد می‌کنند. آقایان در عوض به شدت احساسات‌شان را سرکوب می‌کنند چون در جامعه کمتر پذیرفته شده است که مردی غم و ناراحتی‌اش را بروز دهد. همچنین مردها جامعه حمایتی احساسی کوچک‌تری دارند چون مردها عمدتاً با شریک عاطفی یا همسرشان درد و دل می‌کنند و در کنار او ناراحتی‌شان را بروز می‌دهند اما بعد از جدایی جامعه حمایتی‌شان را از دست می‌دهند و شدیداً به یک فضای امن احتیاج دارند تا بتوانند احساسات ناخوشایندشان را بعد از جدایی بروز دهند به همین خاطر مدت زمان بیشتری درگیر جدایی هستند و دیرتر فراموش می‌کنند.

طلاق به عنوان یک مسأله اجتماعی می‌تواند زمینه بروز بسیاری از مسائل و پیامدهای متفاوت و بعضاً زمینه بروز بسیاری از آسیب‌های اجتماعی دیگر در سطوح فردی و سطوح اجتماعی را فراهم آورد. از یک سو این آثار و پیامدها می‌تواند عوارضی را برای زنان و مردان و از سوی دیگر برای فرزندان به همراه داشته باشد. آثار و عوارض منفی طلاق بر زنان مطلقه مشکلات اقتصادی و معیشتی، تن دادن به ازدواج‌های موقت و یا خارج از عرف اجتماعی، افسردگی، سرخوردگی و کاهش رضایت از زندگی، پذیرش نقش‌های چندگانه و تعدد نقش‌ها، روی آوردن به آسیب‌هایی همچون قتل، خودکشی، اعتیاد، فحشا، سرقت، انزوا و اختلال

در مناسبات و تعاملات اجتماعی، مشکلات جنسی و روی آوردن به انحرافات جنسی و فساد اخلاقی، مشکلات ناشی از عدم حضانت فرزندان، دلتنگی و از دست دادن سلامت روانی و جسمی و ... از جمله آثار و پیامدهایی است که زنان مطلقه با آن درگیر هستند.

آثار و عوارض منفی طلاق برای مردان فشارهای روحی و روانی، ابتلا به انواع آسیب‌ها مثل اعتیاد به مواد مخدر، الکل، اختلالات رفتاری، خودکشی، فحشا و انحرافات جنسی و قرار گرفتن در معرض انواع بیماری‌های عفونی و ویروسی، از دست دادن پیوندها و همبستگی با خانواده، طرد خانوادگی و اختلاف با سایر اعضای خانواده، تن دادن به ازدواج‌های موقت و ازدواج‌های ثانویه، اختلاف بین فرزندان با همسر در صورت ازدواج مجدد، از جمله آثار و پیامدهای منفی طلاق برای مردان است. (جوادی، ۱۴۰۰: ۲۳۴)

از دیدگاه روان‌شناسی، پرداخت نفقه در ایام طلاق رجعی می‌تواند تأثیرات عمیقی بر سلامت روان زن داشته باشد. طلاق رجعی به خودی خود یک فرآیند استرس‌زا و پرتنش است که می‌تواند موجب افزایش اضطراب و نگرانی‌های روانی برای زن شود. تأمین نفقه در این دوران می‌تواند به کاهش این فشارها کمک کند و احساس امنیت مالی را برای زن فراهم آورد. احساس امنیت مالی یکی از نیازهای اساسی انسان‌ها، به‌ویژه در دوران‌های بحرانی مانند طلاق است. تأمین نفقه توسط مرد در دوران طلاق رجعی می‌تواند به زن احساس امنیت و آرامش بدهد و استرس و اضطراب او را کاهش دهد. این احساس امنیت می‌تواند بهبود سلامت روانی زن را تضمین کند و به او اجازه دهد با آرامش بیشتری درباره آینده خود تصمیم‌گیری کند و به زندگی جدید پس از طلاق بهتر بپردازد. تأمین نفقه در دوران طلاق رجعی می‌تواند تا حد زیادی از فشارهای روانی و استرس‌های ناشی از طلاق بکاهد.

۱-۳- امکان رجوع مرد

رجوع از طلاق با اراده مرد انجام می‌شود و هر عملی که نشان دهنده اعلام رجوع باشد، مانند بوسیدن، لمس کردن یا

احترام است. تلاش برای حل اختلافات و مسائل مالی و حضانت کودکان با توافق و بدون کشمکش‌های اضافی نیز می‌تواند به تسهیل فرآیند طلاق کمک کند. پایبندی به توافقات صورت گرفته و عمل به تعهدات نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

۱-۴- مسؤلیت پرداخت

پرداخت نفقه بر عهده شوهر سابق (مطلق) است و در صورت فوت شوهر، نفقه از ماترک او پرداخت می‌شود. نفقه زن باردار در دوران عده طلاق، حتی اگر زن شاغل باشد، بر عهده مرد است. (امامی، ۱۳۹۸: ۲۰۰) هزینه‌های زایمان نیز، حتی اگر پس از پایان عده باشد، بر عهده مرد خواهد بود. همچنین، در صورت شک در بارداری، تا زمان اثبات یا رد آن، زن مستحق دریافت نفقه است. در دوران طلاق رجعی، نفقه شامل تمامی نیازهای متعارف و متناسب با وضعیت زن از قبیل مسکن، پوشاک، غذا، اثاث منزل و هزینه‌های درمانی و بهداشتی است. این نفقه همچنین شامل هزینه‌های خاص دوران بارداری مانند مراقبت‌های پزشکی و آزمایشات دوران بارداری، داروها و مکمل‌های غذایی لازم، پوشاک مخصوص دوران بارداری و هزینه‌های مربوط به زایمان و پس از آن می‌شود. برای استحقاق نفقه، زن باید تمکین کند (اطاعت از شوهر در حدود شرع و قانون) و نباید نشوز (سرپیچی از وظایف زناشویی) داشته باشد. نفقه زن باردار حتی اگر زن شاغل باشد، بر عهده شوهر است. هزینه‌های زایمان نیز، حتی اگر پس از طلاق باشد، بر عهده شوهر خواهد بود.

نفقه زن باردار در ازدواج دائم یک حق قانونی و شرعی است که برای حمایت از سلامت مادر و جنین در نظر گرفته شده است. این حق شامل نیازهای اولیه زندگی و تمام مراقبت‌های ضروری دوران بارداری و زایمان می‌شود. رعایت این حق توسط شوهر می‌تواند به سلامت خانواده و تحکیم بنیان آن کمک شایانی کند. (مه‌پرور، ۱۴۰۰: ۲۳۴)

هر سخنی، به معنای رجوع است. برای صحت رجوع نیازی به اطلاع زن نیست، اما منطقی است که با اطلاع زن، وظایف زناشویی بر او واجب می‌شود. رجوع از طلاق باید ظرف یک ماه در دفتر اسناد رسمی ثبت شود و در غیر این صورت، مرد به مجازات عدم ثبت رجوع محکوم می‌شود. با آگاهی زن از رجوع مرد، باید وظایف زناشویی گذشته خود را انجام دهد. (روشن، ۱۳۹۹: ۵۶)

رجوع مرد به زن با شرایط خاصی امکان‌پذیر است. این رجوع باید حتماً به درخواست و علاقه مجدد مرد انجام شود. تنها در مدت عده، مرد حق دارد به همسرش رجوع کند. اگر مرد بعد از پایان عده قصد رجوع داشته باشد، باید دوباره عقد نکاح جاری شود. رجوع به همسر تنها در صورتی امکان‌پذیر است که زن عده نگه داشته باشد. برخی از زنان نیاز به نگه داشتن عده ندارند، مانند دختران باکره یا زنان یائسه. بنابراین، شوهری که همسر باکره یا یائسه خود را طلاق داده باشد، باید با انجام فرایند ازدواج و جاری کردن دوباره عقد نکاح، به او رجوع کند.

در مورد طلاق رجعی، مدت زمان نگه داشتن عده برای مرد حق بازگشت به همسر را مشخص می‌کند. پس از پایان عده، مرد حق بازگشت به همسر را ندارد و اگر می‌خواهد دوباره با او زندگی کند، باید عقد نکاح مجدد برگزار شود. بر اساس قانون، زنی که باردار است و به صورت رجعی طلاق گرفته، باید تا پایان دوران بارداری عده نگه دارد و در این مدت نمی‌تواند با شخص دیگری ازدواج کند. اگر زن باردار نباشد، ولی در سنی باشد که باید عادت ماهانه داشته باشد و به دلایلی مانند بیماری عادت نمی‌شود، باید به اندازه سه طهر صبر کند تا عده او به پایان برسد. این به این معناست که باید سه ماه صبر کند تا عده او تمام شود. منظور از سه طهر این است که سه بار عادت ماهیانه شود و دوران پاک‌ی آن را بگذراند. در مورد سایر زنان نیز باید سه ماه صبر کنند تا مدت زمان عده به پایان برسد. (صفایی، ۱۳۹۸: ۲۰۹) ارتباط مؤثر و محترمانه میان طرفین می‌تواند به کاهش تنش‌ها و مشکلات ناشی از طلاق کمک کند. ارتباط مؤثر به معنای گوش دادن به یکدیگر، بیان نیازها و احساسات به صورت صادقانه و با

۲- آثار نفقه زن در ایام طلاق

۲-۱- نسبت به زن

در عده طلاق رجعی که رابطه زوجیت به‌طور کامل قطع نشده است، فقهای امامیه و اهل سنت هم‌نظرند که زن مستحق نفقه است. اگر زن در عده طلاق رجعی باردار باشد یا نشانه‌هایی دال بر بارداری او وجود داشته باشد، نفقه زن تا زمان وضع حمل بر عهده مرد است. (سبحانی، ۱۳۹۸: ۳۸۹)

نفقه‌ای که زن مطلقه رجعی در مدت عده دریافت می‌کند، بر عهده شوهر است، به جز زمانی که طلاق در حالت ناشزه بودن زن اجرا شده باشد. در طلاق رجعی، تا زمانی که عده زن منقضی نشده، رابطه نکاح به‌طور کامل قطع نشده است. به تعبیر قانون امور حسبی، زوجه‌ای که در عده طلاق رجعی است، همچنان در حکم همسر است. در نتیجه، در ایام عده رجعی، حقوق و تکالیف زوجیت تا آنجا که با ماهیت طلاق سازگار باشد، به حکم قانون باقی می‌ماند. (امامی، ۱۳۹۹: ۲۵۸)

همچنین زنا با زنی که در عده رجعیه قرار دارد، در حکم زنا با زن شوهردار بوده و موجب حرمت ابدی می‌شود. مرد نمی‌تواند پیش از پایان عده زن با خواهر او ازدواج کند و ازدواج شوهر با زن دیگر پیش از انقضای عده زن اول نیازمند اجازه دادگاه است. ایام عده رجعیه مهلتی است که قانون‌گذار به زوجین داده تا تصمیم نهایی خود را درباره قطع یا ادامه رابطه زناشویی بگیرند. در صورت تحقق رجوع، رابطه ازدواج سابق با همه آثار آن ادامه خواهد یافت و نیازی به ازدواج مجدد نیست.

زوجه‌ای که از اجرای این وظایف خودداری می‌کند، حقی برای دریافت نفقه ندارد. (امامی، ۱۳۹۸: ۴۵۳) به این معنا که شوهر می‌تواند در مقابل تخلف زوجه، از پرداخت نفقه خودداری کند. (کاتوزیان، ۱۳۹۸: ۱۹۱) اگر زوجه بدون عذر موجه حاضر به زندگی با شوهر نباشد و از ادای وظایف زوجیت امتناع کند، مستحق نفقه نخواهد بود. (کاتوزیان، ۱۴۰۰: ۴۷۳) زن حق دارد از شوهری که کانون خانواده را رها کرده و حاضر به سکونت مشترک با زن نیست، به دلیل سوء معاشرت، ترک خانواده و ایجاد مشکلات، درخواست طلاق کند.

۲-۲- نسبت به مرد

۲-۲-۱- مسکن

مسکن زوجه یکی از اساسی‌ترین مصادیق نفقه و یکی از حقوق مالی مهم زوج به شمار می‌آید که نقش مهمی در استحکام و پایداری خانواده دارد. بر اساس ماده ۱۰۰۵ قانون مدنی، زوجین می‌توانند در ایام نکاح در مورد محل سکونت خود توافق کنند. بنابراین، توافق زوجین برای سکونت زوجه در منزل مستقل، براساس این ماده قانونی امکان‌پذیر است. همچنین، در زمانی که نکاح منحل شده و زوجه در عده طلاق رجعی به سر می‌برد، قانون‌گذار زوجین را ملزم کرده است تا برای مدت مشخصی در منزل مشترک سکونت کنند، زیرا مطلقه رجعیه در ایام عده طلاق رجعی مانند زوجه است و حقوق و تکالیفی که برای او وجود دارد، مشابه زوجه در دوران نکاح است.

در مورد ماهیت سکونت زوجین در منزل مشترک، گرچه این سکونت به تناسب عقد نکاح است، توافق و رضایت برخلاف آن نیز ممکن است. اما این سکونت در منزل مشترک به نوعی حق شوهر نیز محسوب می‌شود و یکی از لوازم حسن معاشرت است و اسقاط آن به تنهایی ممکن نیست و باید با تراضی زوج باشد. (لطفی، ۱۳۹۸: ۲۰۹)

مطابق ماده ۳۸ قانون حمایت خانواده، در طلاق رجعی، صیغه طلاق مطابق مقررات جاری شده و مراتب صورتجلسه می‌شود. اما ثبت طلاق منوط به ارائه گواهی کتبی شهادت حداقل دو نفر مبنی بر سکونت زن مطلقه در خانه مشترک تا پایان عده است، مگر اینکه زوجه خود رضایت به ثبت طلاق داشته باشد. در صورت تحقق رجوع، صورتجلسه طلاق ابطال و در صورت عدم رجوع، صورتجلسه تکمیل و طلاق ثبت می‌شود. صورتجلسه تکمیلی به امضای سردفتر، زوجین یا نماینده آنان و دو شاهد طلاق می‌رسد. در صورت درخواست زوجه، گواهی اجرای صیغه طلاق و عدم رجوع زوج به وی اعطا می‌شود. ماده ۱۱۰۹ قانون مدنی نیز بیان می‌کند که نفقه‌ای که زن مطلقه رجعی در مدت عده دریافت می‌کند، بر عهده زوج است، مگر اینکه طلاق در حالت ناشزه بودن زن اجرا شده باشد. ماده ۱۱۰۷ قانون مدنی مسکن را به عنوان

برای اصلاح و بازگشت به زندگی مشترک فراهم کند. سوما تأمین نیازهای مالی زنان مطلقه توسط شوهر می‌تواند از افزایش بار اقتصادی بر دوش جامعه و نهادهای حمایتی کاسته و به بهبود وضعیت اقتصادی کل جامعه کمک کند. با فراهم کردن نفقه زن، عدالت اجتماعی تقویت می‌شود و حقوق زنان در جامعه بیشتر رعایت می‌گردد. این آثار نشان می‌دهد که پرداخت نفقه زن در ایام طلاق نه تنها برای زنان بلکه برای کل جامعه نیز مفید و ضروری است. **محتوای نفقه از منظر اجتماع** شامل تمام هزینه‌های متعارف زندگی مانند مسکن، خوراک، پوشاک و هزینه‌های مربوط به بارداری و زایمان و همچنین مراقبت‌های پزشکی و بهداشتی ضروری برای مادر و جنین می‌باشد. و **میزان نفقه** باید متناسب با وضعیت مالی مرد و شأن اجتماعی زن باشد و دادگاه می‌تواند با توجه به شرایط خاص بارداری، میزان نفقه را تعیین کند در بسیاری از فرهنگ‌ها، نفقه به عنوان یک حمایت مالی و اجتماعی از زن تلقی می‌شود. فقدان این حمایت می‌تواند موجب احساس انزوا و کاهش اعتماد به نفس شود، در حالی که وجود نفقه می‌تواند حمایت اجتماعی و احساسی برای زن به همراه داشته باشد. (حسینی، ۱۳۹۸، ۲۰۰)

نتیجه‌گیری

برای حفظ و ادامه کانون خانواده، شرع اسلام راهکارهایی ارائه کرده است که طلاق رجعی یکی از آنهاست. اساس رابطه زن و شوهر باید بر پایه احترام، عدالت و شایستگی بنا شود. این اصول، زمینه‌ساز توجه به حقوق متقابل خواهد بود، به شرط اینکه هر دو طرف از وظایف و حقوق خود به خوبی آگاه باشند. دوری از اختلافات ناشی از تفاوت‌های حقوقی و پذیرش آن‌ها می‌تواند روح تفاهم و تعهد را در رابطه تقویت کند و احترام به حقوق متقابل را بهبود بخشد. یکی از عوامل پایان یافتن نکاح، طلاق است که به دو نوع رجعی و بائن تقسیم می‌شود. در طلاق رجعی، شوهر می‌تواند تا پایان مدت عده بدون نیاز به عقد مجدد به همسر خود بازگردد. طلاق رجعی به‌عنوان یکی از راهکارهای شرع اسلام برای حفظ مصلحت خانواده و جامعه، می‌تواند ضمن احیای مجدد زندگی زناشویی، منزلت زن را با نشان دادن علاقه از سوی شوهر

یکی از مصادیق نفقه معرفی کرده است. همچنین، خانه‌ای که مرد فراهم می‌کند، به‌طور معمول همان خانه‌ای است که خود او در آن سکونت دارد. زنی که مستحق دریافت نفقه است باید از شوهر خود تمکین کند و حقوق او را رعایت نماید، از جمله عدم خروج از منزل بدون اجازه شوهر. در مدت زمان زوجیت، رعایت این موارد الزامی است. (کاتوزیان، ۱۳۹۸: ۱۸۸)

۲-۲-۲- غذا و پوشاک

مطابق ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی، نفقه زن بر عهده شوهر است. نفقه زن باردار شامل مواردی چون تغذیه مناسب و کافی، پوشاک متناسب با دوران بارداری، مسکن مناسب، هزینه‌های درمانی و بهداشتی، آزمایشات و مراقبت‌های دوران بارداری، هزینه‌های زایمان و پس از آن، و تأمین وسایل و لوازم ضروری برای نوزاد است. نفقه زن باردار یک حق قانونی و شرعی است که برای حمایت از سلامت مادر و جنین در نظر گرفته شده است. این حق شامل نیازهای اولیه زندگی و تمام مراقبت‌های ضروری دوران بارداری و زایمان می‌شود. آگاهی از حقوق و تکالیف مربوط به نفقه زن باردار می‌تواند به بهبود وضعیت سلامت مادران و نوزادان کمک کند. توجه به این موضوع در قوانین و سیاست‌های اجتماعی می‌تواند به تقویت بنیان خانواده و حمایت از مادران منجر شود. طبق ماده ۱۱۰۶ قانون مدنی، در عقد دائم نفقه زن به عهده شوهر است و این حکم شامل زنان باردار نیز می‌شود و اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

۲-۳- نسبت به اجتماع

طبق ماده ۱۱۰۹ قانون مدنی، زن در ایام عده طلاق رجعی (چه باردار باشد یا نباشد) و در عده وفات در صورت بارداری، حق نفقه دارد. آثار پرداخت نفقه زن در ایام طلاق نسبت به اجتماع شامل مواردی می‌باشد که به بیان آن می‌پردازیم. اولاً تأمین نیازهای مالی زن در دوران عده طلاق رجعی می‌تواند به حفظ سلامت جسمی و روانی زنان کمک کند و از بروز مشکلات بهداشتی و روانی جلوگیری کند. دوماً فراهم کردن نفقه زن در ایام طلاق می‌تواند به کاهش تنش‌ها و تعارضات خانوادگی کمک کند و فرصت دوباره‌ای

- حفظ کند. هدف اصلی نکاح ایجاد خانواده و نزدیکی عاطفی و صمیمی بین زن و شوهر است. در دوره عده، نفقه زن مطلقه رجعی همانند دوران زوجیت بر عهده شوهر است. در پایان این نتیجه به دست می‌آید که حدود اختیارات زوجین و حقوق آنها در طلاق رجعی و بائن متفاوت است.
- ملاحظات اخلاقی:** در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، صداقت و امانتداری رعایت شده است.
- تعارض منافع:** در این مقاله هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.
- سهم نویسندگان:** نگارش مقاله مشترکاً توسط نویسندگان صورت گرفته است.
- تشکر و قدردانی:** از کلیه کسانی که در معرفی منابع و تهیه این مقاله ما را یاری رساندند، تشکر و قدردانی می‌نماییم.
- تأمین اعتبار پژوهش:** این پژوهش فاقد تأمین کننده مالی بوده است.
- منابع و مأخذ**
- قرآن کریم.
- امامی، اسداله (۱۳۹۹). مختصر حقوق خانواده. جلد اول، چاپ نوزدهم، تهران: میزان
- امامی، حسم (۱۳۹۹). حقوق مدنی. جلد دوم، چاپ سوم، تهران: مجد.
- باستانی، سوسن (۱۳۹۸). پیامدهای طلاق و استراتژی‌های مواجهه با آن. چاپ اول، تهران: حمید.
- حاجی ده آبادی، احمد (۱۳۹۸). مطلقه رجعی. جلد اول، چاپ هفتم، تهران: حمید.
- حسینی، فاطمه (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش میزان طلاق از نظر روان‌شناسی. اهواز: انتشارات برتر.
- روشن، محمد (۱۳۹۹). حقوق خانواده. تهران: انتشارات جنگل.
- صفایی، سید حسین (۱۳۹۹). حقوق خانواده. جلد اول، چاپ هفتم، تهران: باستانی.
- صفایی، سید حسین (۱۳۹۸). حقوق خانواده. جلد دوم، چاپ سیزدهم، تهران: انتشارات تهران.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۹). حقوق مدنی. چاپ پانزدهم، تهران: میزان.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۰). حقوق خانواده. جلد اول، تهران: حمدی.
- مهرپرور، حسین (۱۳۹۹). بررسی فقهی حقوقی وضعیت متفاوت زن و مرد در طلاق. جلد اول، چاپ هفتم، تهران: اندیشه.
- موسوی بجنوردی، سید محمد، (۱۳۹۹). حقوق خانواده. تهران: مجد.
- محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۹۸). تحلیل فقهی حقوق خانواده. چاپ یازدهم، یزد: سمت.